

ฝึกกับคนมั่ง : พลวัตความหลากหลายและความซับซ้อน
แห่งอัตลักษณ์ของคนชายขอบ

อรรัญญา ศิริผล

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ธันวาคม 2544

ยื่นกับคนมั่ง : พลวัตความหลากหลายและความซับซ้อน
แห่งอัตลักษณ์ของคนชายขอบ

อรรณู ศิริผล

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

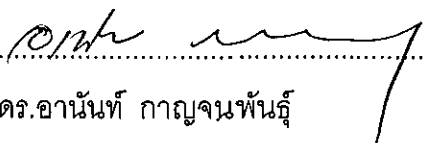
ประธานกรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จามะรี เชียงทอง

กรรมการ

อาจารย์ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์

26 ธันวาคม 2544

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ใครหลายคนเคยเปรียบเปรยให้ฟังว่าการทำวิทยานิพนธ์เสมือนการทำสมาธิเพื่อเอาใจจดจ่อต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างจริงจัง เมื่อข้าพเจ้าได้ลงมือทำจึงได้เข้าใจต่อข้อความนี้อย่างลึกซึ้ง

การใช้เวลา 5 ปีในการเรียนโดยใช้เวลาร่วมสองปีกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตชาวม้งบนยอดดอย หลายครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกอ่อนหัดต่อโลก เมื่อพบว่าตัวเองรู้อะไรน้อยเหลือเกิน ชาวม้งบ้านแทนธรรม (นามสมมุติ) กลับกลายเป็นผู้เปิดโลกกว้างให้ข้าพเจ้าได้เห็นความงามจาก “ความแตกต่างหลากหลาย” ของชีวิตบนผืนโลกใบเดียวกัน

โลกและความรู้ที่ข้าพเจ้าเคยศึกษาจากในเมืองและจากชีวิตนักข่าวอาจเป็นโลกหนึ่งที่มีคำตอบในความซับซ้อนของตัวมันเอง แต่โลกที่เปิดกว้างจากแง่มุมชีวิตที่หลากหลายกลับเปิดประตูแห่งการเรียนรู้ข้างในใจของข้าพเจ้าด้วย การเรียนรู้คนรอบข้างก็เพื่อที่จะเรียนรู้เข้าไปในจิตใจตัวเอง บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดเมื่อมองเห็นความพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ แต่หลายครั้งกลับรู้สึกตรงกันข้ามเพราะทักท้วงเอาว่าความอ่อนแอแพ้พ่ายได้กลับมา เยี่ยมเยือนชีวิตผู้คนอยู่บ่อยครั้ง ชาวม้งได้ทำให้ข้าพเจ้าพยายาม “เท่าทัน” ต่อ “กับดัก” ทาง อารมณ์ความรู้สึกของตัวเองที่ลุ่มลึกคลุกคลานมาตลอด คนเราใช้ว่าจะมีเพียงสองด้านเท่านั้น เรา อาจจะเลือกยอมแพ้ในบางช่วงเวลาด้วยเงื่อนไขบางอย่างและอาจจะชนะเพราะโอกาสที่บังเอิญ เอื้ออำนวย แต่ “ชีวิตที่ยืดหยุ่นและนุ่มรับในกันและกัน” ต่างหากที่ควรจะเป็น “ท่าที” ต่อการมี ชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้อาจเป็นเพียงส่วนเดียวของการพยายามทำความรู้จักกับชีวิตชาวม้ง เพื่อเข้าใจวิถีคิดและเหตุผลในการเลือกดำเนินชีวิต แต่ที่มุ่งหวังมากกว่านั้นก็เพื่อต้องการเป็น “เสียง” ให้กับ “คนไร้เสียง” และเป็น “ที่ทาง” ให้กับคนไร้ที่ทางอย่างชาวม้งที่มีโอกาสน้อยกว่าคน ในสังคมใหญ่ ให้พวกเขาได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิต-ตัวตนผ่านปากคำของข้าพเจ้า หากวิทยานิพนธ์ เล่มนี้จะมีคุณูปการใด ขออุทิศผลแห่งความดีนี้เพื่อสร้างความเข้าใจและการเคารพใน “ชีวิต” ของ กันและกัน ขอขอบพระคุณแม่สี พ่อพงษ์ศักดิ์ เครือญาติชาวม้งตระกูลหางและชาวม้งบ้านแทน ธรรม ผู้ให้ความรู้และวิถีแห่งการเรียนรู้แก่ข้าพเจ้า และขอภัยพี่น้องชาวม้งบ้านแทนธรรมที่ข้าพเจ้าไม่ อาจเอ่ยนามจริงทั้งชื่อชุมชนและผู้ให้ข้อมูลได้ ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงจากสิ่งที่เราอาจนึกไม่ถึง

เหนือสิ่งอื่นใด ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ ผู้มีพระคุณในฐานะ “ครู” ที่อดทนยอมให้ลูกศิษย์ผู้โง่เขลาได้ถกเถียงและถามหา “ความรู้” อย่างไม่รู้จักเบื่อหน่าย และ

ในฐานะ“หัวหน้าผู้อารี” ที่ให้งานทำ ให้เดินทาง ให้ทุนรอน ทำให้การเรียนหนังสือของข้าพเจ้าไม่ทุกข์เข็ญจนเกินไป สำหรับเส้นทางชีวิตของข้าพเจ้าในช่วงเวลานี้ หากขาดซึ่งครูและหัวหน้าผู้นี้ เส้นทางในการเรียนรู้ในโลกวิชาการของข้าพเจ้าคงจบลงตั้งแต่เริ่มต้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ “ครู” คนแรกที่พยายามสอนให้อ่านชีวิต “ระหว่างบรรทัด” หากปราศจากซึ่ง “ปากกา” และ “คำถาม” ที่อาจารย์ถามในชั่วโมงแรกของการเรียน คำว่า “ระหว่างบรรทัด” ของอาจารย์คงไม่ถูกบันทึกไว้ในมโนสำนึก ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จามะวี (พิทักษ์วงษ์) เชียงทอง ผู้เป็นทั้งครูและเพื่อนที่อดทนต่อการตั้งคำถามที่แสนจะก่อกวนความสงบและขอขอบคุณที่ยอมรับฟังคำบ่นคำเบือของข้าพเจ้าเรื่อยมา รวมทั้งขอขอบพระคุณอาจารย์ Gary Yia Lee ผู้ให้ความรู้/คำชี้แนะรวมทั้งบอกเล่าเรื่องราวและวิถีแห่งมั่งผ่านชีวิตอาจารย์

ขอขอบคุณแม่กับเตที่ปล่อยให้ลูกได้แสวงหาหนทางของตัวเองและเฝ้ามองดูชีวิตเร่ร่อนของลูกอย่างไม่กังขา ขอขอบคุณครอบครัวแยมทัพ – ครอบครัวและที่พักพิงใจแห่งที่สองของชีวิตและโดยเฉพาะ “น้องนุช” เพื่อนรักที่เป็นพลังผลักดันในการดำเนินชีวิตของข้าพเจ้า

นอกจากนี้ ขอขอบคุณน้องหมี่ที่ทำให้ภาพวาดงดงามกว่าของเดิมที่มีอยู่ และขอบคุณผู้คนรอบข้างที่ไม่อาจเอ่ยนามได้หมด ทั้งอาจารย์ พี่ เพื่อน น้อง หลานๆ ทั้งหลายที่ร่วมเดินไปในเส้นทางแห่งชีวิตของข้าพเจ้าตลอด 5 ปีที่นี้ – และสุดท้าย แต่ “พอวา” ผู้แจกจ่ายรอยยิ้มให้กับผู้คนรอบข้างอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยและผู้ปลุกความฝันของผู้ใหญ่หลายคนที่เคยหลงลืมหรือแอบซุกซ่อนมันเอาไว้ตามข้างทางในวัยผ่าน พอวาจำ หลานอาจกำลังเล่นเซลลูลอยอยู่ที่ไหนสักแห่งหนึ่งตามความฝันที่เคยบอกกับพ่อแม่และน้ำๆ เอาไว้ แม้ในยามนี้พวกเราจะไม่ได้เห็นภาพนั้น แต่พอวางรับรู้ว่าเราได้ยิน “บทเพลงนางฟ้า” บทเพลงจากสายใยแห่งรักและความเกื้อหนุนแห่งจักรวาลที่ซบกล่อมอยู่ในใจของเราทุกคน

ส่วนแหล่งทุน ขอขอบคุณโครงการวิจัยเครือข่ายปริญญาโทด้านโทศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่มอบทุนบางส่วนสนับสนุนการศึกษาคั้งนี้

ลมหนาวปลายปีสองพันหนึ่ง

อริญญา ศิริผล